

T. MOLNÁR GIZELLA

Nemzetiségi identitás és mindennapi kultúra

FELNÖTTKÉPZÉSI INTÉZET

nemzetiségi identitás, nemzetiségek, svábok, településszerkezet, termelési- és munkakultúra, étkezési szokások, öltözködés

Az elmúlt évszázadban gyakran kellett szembesülnünk azzal, hogy térségünkben nehéz és sokszor fájdalmas kérdéseket vet fel a nemzetiségek egymás mellett élése. Pedig országunk kultúrájában mindenképpen érték, ha az nem homogén, hanem több nemzetiség egymásra ható, egymást erősítő kultúráját jelenti. Magyarországon a középkortól különböző anyanyelvű népcsoportok éltek, s a fejlődés, a modernizáció gyakran kapcsolódott a nem magyar anyanyelvűekhez. A 19. és főleg a 20. század történelme azonban már nem kedvezett a különböző, mégis egységet alkotó népesség békés egymás mellett élésének. Előbb a nemzetiségek számának drasztikus csökkenése, majd a folyamatos identitásvesztés okozott/okoz problémát. Ugyanakkor napjainkban a nemzetiségi nyelvek és kultúrák, valamint a kisebbségi identitás felértékelődése több vonatkozásban érzékelhető.

Az évszázadok során Magyarországra érkezett német népesség, a „svábok” tradicionális falusi közösségi életmódjukat megőrizve, anyanyelvüket, szokásaikat, vallásukat megtartva éltek mindennapjaikat egészen a második világháborúval elkezdődött változásokig. A környezet hatásait nem vették át, a magyar vagy más etnikum kultúrája kevéssé hatott rájuk. Amíg népviseletben jártak, a sajátjukat viselték, saját zenéjüket hallgatták, arra táncoltak, építkezéseikre nem hatott a magyar paraszti építkezés, termelési kultúrájuk is egyedi volt. A háború éveit, majd a német nemzetiséget sújtó, kollektív felelősségre vonás eseményei azonban alapvető változásokat hoztak.

A magyarországi német nemzetiség látványos identitásvesztésének, ezen belül a nemzetiségi nyelvhasználat háttérbe szorulásának okait azokban a történelmi, politikai folyamatokban kereshetjük, melyek a második világháborút követő évtizedekben sújtották őket, s amelyek az asszimiláció erőszakos formájaként írhatók le, és a legtöbb hazai nemzetiséget érintették.¹

„A 2. világháború után a falusi sváb lakosság asszimilációjának felgyorsulásában több tényező együttes hatása érvényesült. A háborút követő modernizáció, a mobilitási lehetőségek szélesebb körben való megjelenése, kiegészülve a gazdasági kényszerrel, egyre több területen törte meg a zártságot.”² A kötelező magyar nyelvű iskoláztatás eleve meghatározott magyar szellemiséget és értékvilágot képviselt, az oktatásban való részvételhez szükséges nyelv- és kultúraváltás mindenképpen meghatározó volt ebben. Ehhez járult a közép- és felsőfokú oktatásban résztvevők számának jelentős növekedése. Mindezekből szükségszerűen következett a tradicionális közösségek és értékrendek bomlása, az eredeti etnikai tudáskészlet jelentőségének csökkenése, az egyén önbesorolási támpontjainak érvényesztése. Így vált realitássá az akkulturáció, a nyelvváltás folyamata után így érvényesült egyre inkább az asszimiláció.

A rendszerváltást követően, az 1990-es népszámláláskor a megváltozott társadalmi és politikai viszonyok feltételezni engedték, hogy a német nemzetiség nagyobb számban vállalja majd anyanyelvét és nemzetiségét, az erre számítóknak azonban csatlódnuk kellett: bár kismértékű javulás volt tapasztalható, a regisztrált németiség száma alig volt magasabb, mint a korábbi népszámlálások alkalmával.³ A 2001-es népszámláláskor pedig a német anyanyelvű lakosság további csökkenése volt tapasztalható. Német kisebbségi kötődésről ugyanakkor 120 344 fő vallott, ami több mint háromszorosa a magukat német anyanyelvűnek tartóknak.⁴ A demokrati-

¹ T. Molnár Gizella: Történelem és identitásvesztés In.: Együttélés 2005/1–4., Language Loss and History In.: Studia Universitatis Babeş-Bolyai 2005/3., Kultúra, anyanyelv, identitás In.: Kultúra, nyelv, a historia slovakov v Maďarsku Békéscsaba 2006.

² Bindorffer Györgyi: Asszimiláció és túlélés, In: Kovács Nóra, Szarka László. (szerk.): *Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből. I.* Akadémiai Kiadó, 2002.

³ L. Az 1990-es népszámlálás Budapest, 1992. A témáról bővebben I.: Tilkovszky: Botrányok, vagy hídpillér? In.: Világosság 1990/4. és Dávid Z.: A magyarországi nemzetiségek 1990-ben In.: Valóság 1993/10.

⁴ www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/04/tartalom.html

kus változások erősítették a nemzetiségi azonosságtudatot, lehetővé tették a nemzetiségek érdekérvényesítését, különösen az 1993. évi LXXVII. törvény (A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól) elfogadását követően, s ez erősítette a kisebbséghez való kötődést. Kevesebb félelem, több pozitív élmény kapcsolódhatott a kisebbségi léthez. Ez azonban már nem változtat azon, hogy a német identitás háttérbe szorult sok, származását tekintve német családban, s generációk nőttek fel a nemzetiségi német nyelv ismerete, s nemzetiségi iskoláztatás nélkül. A kultúrához kötődők kiemelkedően magas száma azt bizonyítja, hogy a nyelvi asszimiláció mellett sem szükséges egy nemzetiség kihalása, és hogy a kultúra megtartásának szándéka mélyen gyökerezik a kisebbségek túlélési stratégiájában. A nyelvében megszűnni látszó németek közösségének megtartó erejét manapság egyre inkább a kulturális gyökök jelentik. A kultúrához kötődők magas létszáma arra utal, hogy a fiatalok is részesei a német kultúrának, ami perspektívát nyújt az etnikai túléléshez. A kulturális értékekhez való ragaszkodás pótolhatja azt a kohéziós hiányt, amit a nyelvvesztés okozott.

A nemzetiségek, elsősorban a német nemzetiség körében végzett eddigi kutatásaim tapasztalatai azt mutatják, hogy a súlyos történelmi és politikai helyzetekben, a negatív diszkrimináció éveiben a mindennapi kultúra segítette a nemzetiségeket az identitás legalább részbeni megőrzésében, gyakran anélkül, hogy ez tudatosult volna az érintettek körében. A mindennapi kultúra ugyanis olyannyira életük része volt, hogy még akkor is megmaradt, amikor tudatos értékválasztással – önvédelemből, félelemből, vagy egyéb megfontolásból – a nemzetiségi lét megtagadása, az idekapcsolódó identitás elvesztése mellett döntött az egyén, gyakran a túlélés érdekében, később a modernizáció hatására. Azonban a nyelv és a kultúra szembetűnő oldalainak tudatos elfojtása mellett mégiscsak maradtak olyan szegmensek, melyek kevésbé látványosan ugyan, de az identitás megőrzését jelentették a megváltozott körülmények között is, elsősorban a tradicionális közösségekben, a mindennapi kultúra terén.

Mindennapi kultúra alatt a kultúra azon részeit értem, melyek a napi szokások rendszerét adják: termelési- és munkakultúra, építkezés, lakáskultúra, öltözködési és étkezési szokások, stb. A Bács-Kiskun megyei Hajós német lakossága körében készített interjúk segítségével kívánom mindezt megvilágítani.

A háború előtt Hajós is a tradicionális német falvak életét élte. Az 1941-es népszámlálás szerint a község népének 80 %-a vallotta magát német anyanyelvűnek, német nemzetiségűnek 62 %-a. Vallását tekintve katolikus volt az emberek legnagyobb része: az 5311 fős összlakosságból mindössze 36 más vallású volt.⁵ Ezek az adatok azt mutatják, hogy a kalocsai érsek egykori telepeseinek leszármazottai őseikhez hasonló módon éltek mindennapjaikat még ekkor is: megtartották anyanyelvüket, vallásukat, szokásaikat. Erdei Ferenc 1937-ben Futóhomok című munkájában „minden képzeletet felülmúló szorgalmukról” tudósított, s a következőket tartotta fontosnak megemlíteni róluk: „... nem hasonultak a magyarsághoz, nyugati módra gyarapodó kispolgári földművelők” lettek, valamint „nem házasodnak és nem keverednek a környező falvak népével.”⁶ A háborút követően őket is érintették a kollektív felelősségre vonás eseményei⁷, napjainkra ők is az identitásvesztés, elsősorban a nyelvvesztés állapotába kerültek. (Egyébként sajátosan fogalmazzák meg identitásukat: nem vagyunk svábok, sem magyarok, hajósiak vagyunk.) A mindennapi kultúrát tekintve azonban számos elemet megőriztek korábbi hagyományaikból, melyek – érzésem szerint – hozzájárulnak svábságuk megőrzéséhez, az identitástudat megmaradásához.

Településszerkezet, termelési- és munkakultúra

Hajós termelési kultúrájának a betelepedés óta – egyebek mellett – igen fontos eleme a szőlőtermesztés és a bor. Már a kalocsai érsekkel kötött telepítési szerződés is tartalmazta a szőlőtelepítés és borgazdálkodás kötelezettségét.

A Hajósra a 18. században betelepült sváboknak legelőször otthont kellett teremteniük, hiszen a falu helyét mindössze egy romos vízimalom jelölte 1722-ben. Ennek a környékén építették fel első házaikat. Az első utca az Alte Gasse volt.

A szőlőtelepítés és borgazdálkodás befolyásolta a településszerkezetet is, mely funkcionálisan tagolódott: a falu belső szerkezete egységesen fejlődött, azonban a falutól távolabb, a helység és a szőlőterületek között pincesorport, majd később egész pincefalú épült ki. Hajós településszerkezetének kialakulása is mutatja, hogy

⁵ Az 1941. évi népszámlálás Történelmi Statisztikai Kötetek Budapest, 1986.

⁶ Erdei Ferenc: Futóhomok Bp. 1977.

⁷ T. Molnár Gizella: Be- és kitelepítések Hajósra. Kalocsa, 1997., és Kollektív bűnösség? Szeged, 2005.

a betelepült németiség fejlett építészeti és gazdálkodási módszerekkel rendelkezett. A német falvak már külső képükben is mások voltak, házaikat másképpen építették, hiszen a telepítések okán tervezhető volt a településszerkezet. Az érkezett németiség eszményképe a szorgalmas, beosztó, takarékos, vállalkozó életmód. Asszonyaik is kivették részüket a munkából, gazdálkodásukra a családi munkaszervezés volt a jellemző, a gyerekek már nagyon korán dolgozni kezdtek, s később is részt vettek a családi gazdaságban, amíg nem kezdtek önálló életet. Hajóson az életmódot a szőlőtermelés meghonosításához kapcsolódó elemek is színesítették, ekkor alakult ki az az életmód-modell, amely később is, és napjainkban is kipróbált értéknek minősül Hajóson: a szorgalmas, nagy hozzáértésű, takarékos szőlőgazda életvitel. Persze nemcsak szőlőt termeltek, hanem kenyérnek gabonát, a jószágnak és maguknak is kukoricát. A család közös munkája és az életmódhoz kapcsolódó szokások tartósan bizonyultak.

A község fent vázolt, az életmód alapjait jelentő jellegzetessége a mai napig megmaradt, látható és tapasztalható. Persze a modernizáció, az utóbbi fél évszázad eseményei sok tekintetben változást hoztak (pl. gépesítés, vegyszerek), de az alapvető, értéknek számító tradíciók megmaradtak. Minden őslakos sváb ért a szőlőtermesztéshez (még ha nem is svábnak vallja magát!), hagyományosan mindenkin van pincéje, ahol az őstől tanult módszerekkel kezelik a bort. (Természetesen mindenkinek a saját bora a legjobb, ő ért legjobban a bor kezeléséhez, stb.!) A szokások hatása e tekintetben olyan erős, hogy a betelepített felvidéki magyarok is átvettek belőlük: a szorgalmasabbja megtanulta a sváboktól a szőlőgazdálkodás alapjait, s igyekeznek ők is minél jobb bort előállítani, ők is részt vesznek a borversenyekben, stb. Az utóbbi évtizedekben felgyorsult az ötvenes-hatvanas években elsősorban politikai okokból megtorpant fejlődés, és az ősi tradíciók beépültek a modern világba. A pincefalu a turizmus, az idegenforgalom célpontjává vált, a hagyományokat összekapcsolták a modernkori megélhetés követelményeivel. Az elsősorban Németországból érkezett turistacsoportok egymást érik, külön szolgáltatási rendszer épült erre a faluban. A pincefalu prэшázai már nemcsak a helyi igényeket veszik figyelembe (szűret, vasárnap délután kártya, szigorúan férfiaknak!), hanem a falusi turizmus és a csoportos vendéglátás igényeit is ki akarják elégíteni. Ennek megfelelően sorra modernizálják, lakás céljára is alkalmassá teszik a prэшházakat, s jónéhány családnak jelent komoly bevételt mindez. Aki nem foglalkozik idegenforgalommal, az is követi a példát, szinte már nincs felújítatlan prэшház. A pincefalu igazi helyi sajátosság, hiszen pincék másutt is vannak, de hogy egész falut építsenek a bornak, az egész Európában ritkaságszámba megy. A rendszerváltás után hegyközség alakult, az intézi a borkultúrával kapcsolatos ügyeket, borversenyeket. Az ügyes helyi népművelő a nyolcvanas évek elejétől Orbán-napi borünnepet szervez a pincefaluban (ma már nyugdíjas, de a borünnep él tovább), borversenyen mérhetik össze boraikat a gazdák, és az idegenforgalom is jelentős ezen alkalommal is. Egy szóval: a mindennapi kultúra tradíciója modern körülmények között él tovább, erősítve a nemzetiségi azonosságtudatot, hiszen a kollektív emlékezés fontos eleme, hogy a helyi svábokhoz kapcsolódó a borkultúra kialakítása. „*Mióta élek szőlőtermesztéssel foglalkozom, ezt szeretem, és gondolom az utolsó óráig ezt fogom végbevinni. Sehol nem volt ilyen ízű, színű és zamatú a kadarka, mint itt. Most 5,5 hektárt telepítettünk, én azt mondtam a fiataloknak, hogy én megmutatom nekik, hogy kell ezt termelni. Ha most nem mutatjuk meg a fiataloknak, akkor utána már nem lesz senki, aki ezt a fajtát vissza tudja honosítani erre a területre. Ezt a pincét 1981-ben vásároltuk a feleségemmel. Volt itt egy rossz prэшház, azt lebontottuk és újból felépítettük ezt, ismerősöktől vettük. Az édesapámét elvették, mert mi svábok vagyunk, és voltunk, és mindent elkoboztak. A házat, a pincét, a szőlőt. Itt értenek ehhez az emberek, itt minden család olyan, ha nincs neki otthon bor, akkor nem is egészséges. Itt a házakat és pincéket is mindenki olyan tisztán és rendben tartja, ahogy azt kell. Ezt szeretik az emberek, mert ebbe nőttek fel, itt 300 éve foglalkoznak borral, a szüleink, dédszüleink is ezt csinálták.*”⁸

A falu külső képe is hasonló a múlt században leírtakhoz. Rendezett, tiszta, fákkal, virágokkal beültetett porták mindenütt. Egészen egyszerűen szégyen lenne a falu közvéleménye előtt, ha nem így lenne. A ma már vegyes lakosságú faluban a ház külsejéről, a porta rendezettségéről pontosan megállapítható, hogy melyik ház sváb családé, még akkor is, ha a betelepült magyar családok igyekeznek megfelelni a helyi elvárásoknak. Ebben is erősebbnek bizonyult a helyi tradíció: a közösség csak a dolgoz, szorgalmas embereket, a külsőre is tetszetős portákat tartja elfogadhatónak. Persze azt is meg kell jegyezni, hogy a modernizáció nem minden tekintetben pozitív, hiszen a szép parasztpolgári házakat átépítették, ami nem mindig szerencsés, a falu képe

⁸ A termelési kultúrára, az étkezési és öltözködési szokásokra vonatkozó információk a szerző által Hajóson készített interjúk alapján kerültek a tanulmányba. (Fontosabb adatközlők: Follart Ferenc, Mendler Istvánné, Stadler Ferencné)

átalakult, s a használati tárgyak is nagyrészt a modernizálódás áldozatai lettek. Ezeket a helyi falumúzeum őrizi már csak többnyire.

A kialakult munkakultúra, a szorgalom, a takarékoság sok tekintetben segítségére volt a helyi embereknek a háború utáni megpróbáltatásokban. A kitelepítések után visszatértek igyekeztek újrakezdeni az életüket, megpróbálták visszavásárolni az elkobzott házaikat, ha azt nem sikerült, akkor másikat vettek. Ehhez persze sokat kellett spórolni, hiszen a semmiből kellett új egzisztenciát teremteni, amit a visszatért családok meg is tettek. A megváltozott munkakörülmények között (a családi gazdaságokat felváltotta a tsz, ill. az állami gazdaság) is a szorgalom, a kitartás, a takarékoság volt a helytállás alapja, ez adott lehetőséget, erőt az újrakezdéshez, s a közösség elvárásként ezt közvetítette az egyén felé. Ennek volt köszönhető, hogy Hajóson az előzmények ellenére már a hetvenes évekre jóval a magyarországi átlag fölé emelkedett az életszínvonal, a falu külső képében is kiemelkedett a környezetéből. Mindez napjainkig így van: a szorgalom, a kitartás, a folyamatos munkavégzés érték és elvárás a faluban. Persze élnek az újabban adódó lehetőségekkel, pl. sokan mennek hosszabb-rövidebb időre Németországba dolgozni, sokan élnek a turizmus adta bevételeiből, a fiatalok közül egyre többen tanulnak a felsőoktatásban, de a lényeg, a szorgalom és a kitartás megmaradt.

Étkezési szokások

A hagyományos étkezési szokások sok tekintetben átalakultak, ugyanakkor bizonyos tradíciók megőrzése is tapasztalható.

A háború előtt nagyon egyszerű, a háztartáshoz szorosan kapcsolódó étkezési kultúra élt a faluban. Az asszonyok maguk sütötték a kenyeret, a ház körül termelt zöldségeket, elsősorban babot és káposztát ettek, valamint a kukoricából készült ételek egészítették ki mindezt. *„Kukoricadara az sok volt... volt hogy tejjel, volt hogy vízzel, tepsziben megsütöttük, s aztán forró paprikás zsírral lelocsoltuk. Kukoricadarából készült a sütemény is: tejjel elkeverték, tepsziben megsütötték, aztán lekvárt raktak rá. Más nemigen volt...torta, vagy ilyesmi.”*

Húst csak ritkán ettek, elsősorban vasárnap, ill. ünnepeken, akkor is a ház körül nevelt szárnyas jószágot, különösen kacsát és libát, boltban húst nem vettek, sőt egyebet sem nagyon. A fűszerpaprikát maguk törték mozsárban, a lisztet a malomban őrlötték, a hagyományos szilvalekvárt maguk főzték, jóformán sót és cukrot vásároltak a boltban. Ennek következtében meglehetősen egyhangú volt még a módosabb családoknál is az étrend. Sokaknak nem telt többre, de a gazdacsaládokban is takarékoskodtak, nem volt divat (és ma sem az) „megenni a hasznát”. (Ezt mutatja az is, hogy a jobb borokat a gazdák nem itták meg, hanem eladták, s ma is sokaknak jelent bevételt a bor.) Szinte minden család vágott ugyanakkor sertést, aminek a feldolgozása az étkezési hagyományokhoz kapcsolódik a mai napig. *„Disznót azt majdnem mindenki vágott. Annyi azért volt... De nem voltak nagy disznók, a mangalicadisznó egyébként sem nő nagyra... és ilyenek voltak annak idején. Na és a szalonna, meg a zsír. Kolbász az kevés lett, nagyon be kellett osztani... Na akkor szépen meg lett pucolva a disznó, lemosták szépen, akkor ketté lett hasítva, s akkor azt feldolgozták. A bél meg lett mosva. Na, akkor már délre volt pörkölt, az ilyen kisebb darabokat, meg a májból, az lett a pörkölt, mikor már majdnem kész volt, akkor egy kis krumpli bele, s akkor úgy... A többi húst, meg a szalonnát, meg a sonkát azt feldolgozták. Kevés kis kolbász lett, a többi húst besózták, befokhagymázták, meg a szalonnát, meg a sonkát, s aztán az úgy volt három nap. Akkor ráöntötték a vizet, ez volt a lúgó. Ott volt négy hétig. De azt a vizet minden nap le kellett eresztetni, s újat önteni rá. Ez a sós víz ez átmarja, attól lesz olyan finom puha itt a szalonna is. Közben ebből használtuk vasárnap a húsokat.”* Persze ma már a hús nem a lúgóba kerül, hanem a mélyhűtőbe, a kolbász készítéséhez vásárolnak plusz húst, hiszen a sertés saját húsból nem túl sok kolbász kerül, de a feldolgozás módja a hagyományok szerint történik.

A mindennapok étkezése is átalakult, a modernizáció az étkezési kultúrára is hatással volt. Ma már többnyire a boltban szerzik be a háztartáshoz szükséges nyersanyagokat, bár a kertben termelt nyersanyagokat is felhasználják. Az étrend is sokkal változatosabb, bár pazarlás továbbra sincs. Ehhez hozzájárult az is, hogy sok mindent eltanultak a betelepített magyaroktól, és persze az is, hogy nyitottabbá vált a falu a korábbiakhoz képest. Így pl. aki a tsz-ben vagy állami gazdaságban dolgozott, az gyakran az üzemi konyhán étkezett, többen elkerülve, majd visszatérve a faluba más ételeket is megismertek stb., és persze ma már pizzeria is van a faluban. Ugyanakkor bizonyos tekintetben megmaradtak a hagyományok is. Mindenekelőtt a sertésfeldolgozás módja változatlan, az ételek elkészítésének módja sok hagyományt őriz, és bizonyos tradicionális ételeket is készítenek. A fiatalok már sokkal inkább a modern étkezési szokások hívei, túl nehéznek, zsírosnak találják a hagyományosabb étkezést, az idősebbek gyakrabban készítik a kipróbált recepteket. A pincében nagyobb

munkák idején kint étkeztek (nyitás, szüret stb.), de igen egyszerűen. Szilvalekvár, szalonna hagymás túró, kenyér – ez volt az étrend. A szürethez kapcsolódott a „szamaga”, a disznó gyomrába töltött, füstölt kolbász-hús, amit direkt erre az alkalomra tartogattak a gazdasszonyok. Előfordult, hogy szalonnát is sütöttek, vagy háromlábos paprikáskrumplit főztek. A pincepörkölt már az újabb időkben honosodott meg, és inkább kinti ünnepekhez, baráti összejövetelekhez kapcsolódott, legújabban Orbán-napkor minden pincében főznek bográcsban. A vasárnap délutáni pincebeli kártyához, kváterkához gyakran sütöttek és sütnek ma is az asszonyok valami borkorcsolyát, általában ez régen kelt tésztából készült sóskifli volt csak, ma már többféle is lehet, pl. pogácsa stb., de a hagyományos sós kifli megmaradt, s a turistacsoportoknak is ezt kínálják a borkóstoló sé-tához. Nem az étkezési kultúrához tartozik ugyan, de ha már a pincéknél tartunk, meg kell említeni a gombos harmonikát, ami a svábok hagyományos hangszere Hajóson is (a fúvószene mellett) és a pincében tartott alkalmak velejárója a mai napig, bár most már inkább a turisták szórakoztatására.

Külön téma lehetne az ünnepekhez kapcsolódó étkezési szokások számbavétele, mint pl. a lakodalom (de jelen keretek ezt nem teszik lehetővé), ám a tradíciók itt is egyre halványulnak.

Öltözködés

Ez az a terület, ahol a legkevésbé maradtak meg a valamikori szokások, azonban ez nemcsak a nemzetiségekhez kapcsolódó jelenség, hanem a hatvanas évek óta a modernizáció velejárója a magyarországi népesség körében. Évtizedek óta egyre többen választják a kényelmesebb, praktikusabb modern ruhadarabokat, és az ország más vidékei is levetették a viseleteket. Pedig nagyon szép volt a hajósi viselet, bár igen egyszerű. Ahogyan a németsegnél másutt is tapasztalható, Hajóson is szolid, inkább sötétebb tónusú ruhákat viseltek, a férfiak pedig feketét. Az ünnepi viselet a nők számára is a fekete volt, csak később, már a háború előtt jelent meg a piros, a sötétzöld, de csak a fiatalabb nőknél. A legidősebb korosztály viszont a mai napig ragaszkodik a ráncos sötét szoknyához. Persze a fiatalabb generációk már nem hordják ezeket a ruhákat, ugyanakkor a tradíciók őrzése mégiscsak összekapcsolódik a viselettel. A faluban működő táncscsoport természetesen őrzi a viseletet, bár az utóbbi időben ennek működése sajnos visszaszorult, a korábbi években viszont jelentős volt. Most az énekkar a „divat” a faluban, kettő is van, egy a községi énekkar, egy a templomi énekkar, utóbbi sem csak egyházi jellegű, hanem a helyi kulturális értékek, hagyományok őrzésére törekszik. Az énekkar tagjai pedig – svábságuk demonstrálására – épp most készítették maguknak viseleti ruhadarabokat.

Természetes, hogy a megváltozott társadalmi körülmények között, a modernizációval a tradicionális népi kultúra háttérbe szorul, egyre inkább a homogenizáció hatásai érvényesülnek, s a falusi társadalomban is hatása van a tömegkultúrának. Ugyanakkor jól érzékelhető, hogy Hajóson a mindennapi kultúra (és az ünnepek, melyekről most nem esett szó) terén egyaránt az etnikai identitás megőrzésének eszközeként vehetjük számba a kulturális tradíciók megőrzését.

GIZELLA T. MOLNÁR

Ethnic identity and everyday culture

The most significant problem for Hungarian minorities is assimilation and the loss of identity: the role of the ethnic language, the cementing force of ethnic culture, has considerably weakened, despite the fact that after the changing of the political system in Hungary in 1989, the process seemed to be slowing down. Assimilation is a very complex process, and it can often be explained by a variety of natural causes. The mutual interrelatedness of cultures, living side by side and their possible mingling are well-known facts in cultural history. Minority cultures can enrich the culture of the majority, but most frequently the dominant culture and language have the more significant impact on the minority, thus its culture and language are forced into the background. This process is sometimes accelerated by other factors, including the growing number of mixed marriages or the effects of urbanization. These phenomena after a time might lead to a gradual identity loss in themselves, but for the minorities forced assimilation is much more abrupt and dangerous. The spectacular loss of identity of Hungarian ethnic minorities and the decrease in the use of minority languages are to be explained within the

framework of historical and political context. It was the decades after World War II when forced assimilation afflicted the minorities of Hungary and most ethnic groups were affected.

Partly as a result of historical and political events, partly for other socio-cultural reasons, national minorities in Hungary underwent powerful assimilation or, at least, have a dual identity, and practically lost their national minority language. At the same time, nowadays national minority languages and cultures as well as minority identity have become more valuable in several respects. It is the responsibility of the majority population and the government what direction this process is going to take and which effect will be more powerful.